

EWA KOCÓJ
Kraków

MONASTER W CĂPRIANA (REPUBLICA MOŁDAWII)

Monastyr w Căprianu uznawany jest za jeden z najstarszych zabytków sztuki post-bizantyjskiej znajdujących się na terenie dzisiejszej Besarabii.¹ Usytuowany jest w samym środku Mołdawii, 40 km od Kiszyniowa, w lasach zwanych *Codrii Lăpusnei*.

Legenda głosi, iż świątynię tę ufundował mołdawski gospodar Stefan Wielki (1457-1504). Przemierzając tereny naddniestrzańskie, w pogoni za hordami Tatarów, grabiącymi i palącymi mołdawskie ziemie, zabłądził w okolicznych lasach. Odpoczywając na leśnej polanie, żołnierze Stefana ujrzeli nagle sarnę. Ruszyli za nią w pogoń, ale okrążone zwierzę niespodziewanie upadło na kolana i ze łzami w oczach patrzyło na gospodarskie wojsko. Stefan Wielki odczytał to niezwykle wydarzenie jako znak z niebios i postanowił darować sarnie życie. Ufundował w tym miejscu świątynię, która otrzymała nazwę od schwytanego zwierzęcia (sarna – *rum. căprianu*).

Wersja legendarna po raz pierwszy została opublikowana w początkach XX w. przez ówczesnego biskupa Chocimia – Visariona Puiu. W tym czasie zaczęto ją rozpowszechniać w tradycji ludowej na terenie Mołdawii,² gdzie znana jest także współcześnie.³ Legenda ta opiera się na

---

¹ W literaturze przedmiotu przyjęło się używać dla określenia tego regionu terminu Besarabia, jednak wyraźnie trzeba zaznaczyć, iż nazwa ta jest tylko częściowo poprawna. W XIV i XV wieku Besarabią określano historyczną ziemię założyciela Wołoszczyzny – Besaraba I (1310-1352). Już w XVI wieku w odniesieniu do państwa wołoskiego całkowicie zaprzestano używać tej nazwy, natomiast nieznający dobrze realiów zachodnioeuropejscy geografowie zastosowali ją do opanowanych przez Turków w latach 1484-1538 nadmorskich terytoriów Mołdawii. Nazwa ta nie funkcjonowała jednak w praktyce; powszechnie bowiem nazywano ten teren Budziakiem. Termin Besarabia zaczął upowszechniać się od 1812 r., kiedy to Rosja zajęła tereny mołdawskie i uczyniła je swoją prowincją, nazywając je Besarabią.

² V. Puiu, *Mănăstirile din Besarabia*, Chişinău, 1918, s. 19.

³ D. Rus, *Locuri și legende geografice românești*, Ed. Emia, Deva, s. 166.

znanym z biblijnej tradycji motywie świątyń *acheiropoitos* – „nie ręką ludzką uczynionych”, których pierwowzorem była starotestamentowa opowieść o świątyni jerozolimskiej, zbudowanej według wskazówek Jahwe.⁴ Współcześni historycy mołdawscy starają się zrekonstruować historię świątyni z fragmentów zachowanych źródeł historycznych i archeologicznych. Na obecnym etapie badań uznają, iż monaster może posiadać starszą historię niż przypisuje mu legenda i tradycja historiograficzna. Pierwsze ślady istnienia monastyru pojawiają się w aktach kancelarii mołdawskiej z czasów hospodara Aleksandra Dobrego (1400-1432). Najprawdopodobniej wraz z rozprzestrzenianiem się chrześcijaństwa, na początku XV w. w dolinie rzeki Ișnovăț (Vișnevăț), powstał prawosławny drewniany monaster, który pełnił rolę głównego miejsca modlitewnego na wschód od Prutu. W 1420 r. dwornik Oană z Tulova otrzymał z rąk Aleksandra Dobrego nadania ziemi. W dokumencie z 25 kwietnia 1420 wspomina się, iż ziemia ta graniczy z monastylem Vărzara (rum. *lui Vărzar*).⁵ W 1429 roku władca potwierdził istnienie tu monastyru; w tym samym roku przeszedł on na własność jego żony – Marii. Najprawdopodobniej nosił wezwanie *Zaśnięcia Matki Bożej*.⁶ Większość badaczy uważa, iż wzmiankowanemu w dokumentach z czasów Aleksandra Dobrego monastylem w Vișnevăț (*lui Vărzar*), zmieniono w późniejszych dokumentach nazwę na Căpriană, od zarządzającego nim „igumena Căpriană”.⁷

Monaster otaczał opieką kolejny władca Mołdawii - Stefan Wielki. Z jego czasów pochodzą dwa dokumenty hospodarskie, wzmiankujące o świątyni.⁸ W czasach jego panowania cerkiew *Zaśnięcia Matki Bożej* została także znacząco rozbudowana. Na miejscu starej drewnianej cer-

⁴ Biblijna opowieść stała się wzorcem dla budowy kolejnych chrześcijańskich *acheiropoietycznych* świątyń, które spotykamy prawie w każdym regionie Europy, niezależnie od wyznania. W ludowych wyobrażeniach wiele cerkwi i monasterów w Republice Mołdawii posiada taki właśnie, „nie ręką ludzką” uczyniony początek (tajemniczy głos rozlegający się z drzewa, pojawienie się cudownej ikony, dziwne zachowanie zwierząt i.t.p.).

⁵ 1420 (6928), aprilie 25. Suceava, [w:] *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova* (dalej w tekście: *D.R.H.A.*), vol. I, București, 1975, doc. 47, s. 67-68; Ilvițchi L., *Mănăstirile și schiturile din Basarabia*, Chișinău 1999.

⁶ 1429 (6937), februarie 10. Suceava, [w:] *D.R.H.A.*, vol. I, doc. 84, s. 124-127.

⁷ A. Eșanu, *Cultura și civilizație medievală românească*, Chișinău, 1996, s. 186-192; V. Ghimpu, *Biserici și mănăstiri medievale în Basarabia. Monografie*, Ed. Tyragetia, Chișinău, 2000, s. 109-114.

⁸ 1470 (6978), aprilie 1., Suceava, [w:] *D.R.H.A.*, vol. II, București, 1976, doc. 163, s. 241-243 oraz 1470 (6978), mai 7., Suceava, [w:] *D.R.H.A.*, vol. II, doc. 165, s. 245-247.

kwi, Stefan wznosił pierwszą kamienną świątynię w stylu mołdawskim.⁹ W 1470 roku Stefan Wielki przekazał także dobra monastynu Căprianu monastrowi Neamț, jednemu z największych wówczas centrów religijnych i kulturalnych Mołdawii.¹⁰ Nie wiemy jednak, jaki wpływ miało owo wydarzenie na rozwój monastynu.

Badacze są jednak zgodni, iż po śmierci hospodara Stefana nie interesowano się monastyrem. Tereny te zostały zniszczone i wyludnione z powodu najazdów Tatarów i Turków osmańskich. Nie sprzyjało to rozwojowi monastynu. Dopiero czasy panowania syna Stefana Wielkiego – Piotra Raresza (1527-1538, 1541-1546) stały się okresem rozkwitu świątyni. Monastyr został odbudowany i na tym terenie pełnił rolę wielkiego centrum kultury religijnej.¹¹ Ów znaczący rozkwit duchowości miał najprawdopodobniej związek z mnichami przybywającymi do Căprianu z Neamț. Przy okazji odbudowy monastyr został ponownie poświęcony, zachowując dotychczasowe wezwanie *Zaśnięcia Matki Bożej*. Hospodar wraz z żoną Eleną podarowali mu także *Ewangeliarz* – jeden z najbardziej cennych dla Mołdawii zabytków kultury.¹²

Po śmierci Piotra Raresza monastyr był otoczony opieką przez kolejnych hospodarów mołdawskich. Szczególne zasługi w jego rozwoju miał Aleksander Lăpușneanu (1552-1561; 1564-1568) wraz z żoną Ruxandrą. Za czasów jego panowania bardzo silnie oddziaływał także na życie religijne mieszkańców tych ziem. W tym czasie otrzymał także cenny księgozbiór.¹³ Kolejno wspomagali go także inni władcy: Jan Srogi (1572-1574), Jeremi Mohyla (1600-1606), Ștefan Răzvan (1597), Radu Mihnea (1616-1619)¹⁴, Miron Barnovschi (1628)¹⁵, Vasile Lupu (1634-1653), Ilie Alexandru (1666-1668).

---

⁹ A. Eșanu, V. Eșanu, *Mănăstirea Căpriană. Privire istorică*, [w:], A. Eșanu, V. Eșanu, N. Fuștei, V. Pelin, I. Negrei, *Mănăstirea Căpriană (secolele XV-XX). Studiu istoric, documente, cărți, inscripții și alte materiale*, Chișinău, 2003, s. 14.

¹⁰ *1470 (6978), aprilie 1. Suceava*, [w:] *D.R.H.A.*, vol. I, doc. 163, s. 241-243.

¹¹ Współczesne wykopaliska archeologiczne odkryły ślady drewnianego monasteru ze średniowiecza, na miejscu którego Piotr Raresz ufundował w 1542 r. murowaną, letnią cerkiew p.w. *Zaśnięcia Matki Bożej*.

¹² *Ewangeliarz* ten znajdował się w monastyrze do czasów I wojny światowej, kiedy to wraz z innymi skarbami został zabrany do archiwów Rosji, gdzie pozostaje do dziś.

¹³ V. Ghimpu, *op.cit.*, s. 115-116.

¹⁴ *1617 (7125), ianuarie 12. Iași*, [w:] A. Eșanu, V. Eșanu, N. Fuștei, V. Pelin, I. Negrei, *op. cit.*, s. 157-158.

¹⁵ *1626/1627 (7135)*, [w:] A. Eșanu, V. Eșanu, N. Fuștei, V. Pelin, I. Negrei, *op.cit.*, s. 158.

W połowie XVII w. nadszedł czas wielkiego kryzysu dla monasteru. Na skutek wojen i zamieszek, a także słabej ochrony, był on grabiony i palony przez Kozaków, Polaków i Turków. W dokumencie władcy Alexandru Coconula z 5 grudnia 1630 r. pojawia się informacja, że monaster został spustoszony.¹⁶ Dominacja ottomańska zmuszała także mołdawskiego hospodara do płacenia trybutu sułtanowi. Na rzecz tej daniny obciążano wszystkich, także mnichów. Wyludnienie terenów na wskutek najazdów Tatarów i trudna sytuacja monasteru powodowały, iż trudno go było odnawiać. Mimo drobnych napraw, nie odzyskał dawnej świetności. Z tego powodu, w 1698 roku wojewoda Antioh Constantin Canteмир (1695-1700) wraz z metropolitami i arcybiskupami Suczawy, Roman, Rădăuți i Huși oraz mołdawskimi bojarami zdecydowali o przekazaniu monasteru wraz ze wszystkimi dobrami i całym dobytkiem, monasterowi Zografu ze Świętej Góry Athos w Grecji.¹⁷ Wybór tego athoskiego monasteru nie był przypadkowy - wynikał z jego historii, która od XV w. była bardzo silnie związana z Mołdawią.¹⁸

Zmieniło to całkowicie dotychczasową sytuację świątyni. Monaster był odtąd zarządzany i administrowany przez mnichów przybyłych z Athosu. Władza świecka nie mogła interweniować w jego sprawy wewnętrzne. Mnisi athoscy, w większości Bułgarzy, bardzo dbali o rozwój religijny, kulturalny i ekonomiczny tego miejsca. Wśród starców przybyłych z Athosu wymieniani są w tym czasie m.in. Nikifor, Cyryl, Dionizy, Ignacy, Eftimiusz, Konstanty, Serafim, Antim.¹⁹ Na wzór form i praktyk monastycznych z Athosu, w II połowie XVII w. w skałach znajdujących

---

¹⁶ 1629 (7138), decembrie 5. Iași – Carte domnească de danie de la Alexandru Coconul voievod mănăstirii Căpriana pentru satul Păpăuți în ținutul Orhei, [w:] A. Eșanu, V. Eșanu, N. Fuștei, V. Pelin, I. Negrei, op.cit., s. 159.

¹⁷ Hospodar przekazał monaster wraz ze wszystkimi dobrami, które zostały mu do tego czasu nadane (wsiami, ziemią, domami, niewolnikami cygańskimi, wyposażeniem cerkiewnym, młynami, stawami rybnymi, ogrodami, a także żywym inwentarzem), zob. 1698 (7206), ianuarie 30. Iași – Carte domnească de la Antioh Constantin voievod despre închinarea mănăstirii Zograf de la Muntele Athos, [w:] A. Eșanu, V. Eșanu, N. Fuștei, V. Pelin, I. Negrei, op.cit., s. 162-164.

¹⁸ Szerzej na temat tych kontaktów, a także fundacji mołdawskich na Athosie piszą m.in.: T. Bodogae, *Ajutoarele românești la mănăstirile din Sfântul Munte Athos*, Sibiu 1941; *România și Muntele Athos*, red. Ignatie Monahul, G. Vasilescu, Ed. Paralela 45, București. ¹⁹ A. Eșanu, V. Eșanu, *Stareții Mănăstirii Căpriana*, [w:] A. Eșanu, V. Eșanu, N. Fuștei, V. Pelin, I. Negrei, op.cit., s. 26-47 (tam także wykaz dokumentów na ten temat).

się nieopodal monasteru założono skit. W 1777 r. wybudowano w nich także monaster św. Trójcy. Stosunki między mnichami a wojewodami i bojarami mołdawskimi układały się dobrze, a monaster otrzymywał kolejne donacje, m.in. od Mikołaja Mavrocordata (1709-1710)²⁰, Michała Racoviță (1703-1705; 1707-1709; 1715-1726)²¹ i kolejnych władców z rodu Ghica²².

W XVIII w. rozgorzały wojny turecko-rosyjskie. 17 stycznia 1771 r. monaster otrzymał immunitet gwarantujący mu majątek, a także ochronę rosyjskiej administracji od generała-gubernatora Rumeantewa.²³ Dobra Căpriana były w tym czasie ogromne.²⁴ Większość z tego, co monaster wypracował, wysyłana była na Athos. Jego sytuacja zaczęła ulegać stopniowemu pogorszeniu. Carowie Rosji dążyli nie tylko do podporządkowania sobie terenów mołdawskich, lecz także całkowitego przejścia kontroli nad ich życiem religijnym. W latach 1787-1792, z polecenia carycy Katarzyny II, cerkiew prawosławna z terenów mołdawskich została podporządkowana Rosji. Mimo protestów ekumenicznego Patriarchatu w Konstantynopolu, wyznaczono na egzarchę Moldo-Vlahiei biskupa Eka-terinosławia – Ambrożego Serebrenikova. W 1791 Rosja utworzyła biskupstwo w Tighinei (Bender) i Cetatea Alba (Akerman), na czele którego stanął uległy wobec cara Gavriil Bănulescu-Badoni, Rumun pochodzący z Bistrița-Năsăud w Transylwanii. Politykę tę kontynuował kolejny władca Rosji – Aleksander I, który w 1808 r. wydał dekret o pozbawieniu autonomii cerkwi mołdawskich i wołoskich. Zostały one wyjęte spod jurysdykcji patriarchatu w Konstantynopolu i podporządkowane św. Synodowi w Sankt-Petersburgu. Car uczynił także biskupem i metropolitą

---

²⁰ 1711 (7220), *decembrie 4. Iași*, [w:] A. Eșanu, V. Eșanu, N. Fuștei, V. Pelin, I. Negrei, op.cit., f. 417-418.

²¹ 1724 (7232), *iulie 1* oraz 1725 (7233), *mai 9*, [w:] A. Eșanu, V. Eșanu, N. Fuștei, V. Pelin, I. Negrei, op.cit., s. 166 i 167.

²² 1730 (7238), *mai 15. Iași*; 1753, *spetembrie 28*[w:] A. Eșanu, V. Eșanu, N. Fuștei, V. Pelin, I. Negrei, op.cit., s. 167-168.

²³ 1771, *ianuarie 17, Iași*, [w:] A. Eșanu, V. Eșanu, N. Fuștei, V. Pelin, I. Negrei, op.cit., s. 173; G. Postică, *Mănăstirea Căpriana (de la întemeiere până în zilele noastre)*, Ed. Pontos, Chișinău.

²⁴ 1772-1773. *Informații referitor la mănăstirea Căpriana și moșiile ei conform recensământului din anii 1772-1773. Extras*, [w:] A. Eșanu, V. Eșanu, N. Fuștei, V. Pelin, I. Negrei, op.cit., s. 174-175.

Moldo-Vlahiei G. Banulescu-Badoniego, który podlegał odąd metropolie Kijowa i członkom Synodu rosyjskiego. Działania takie doprowadziły do konfliktów z athoskimi mnichami, którzy stanowczo przeciwstawiali się mieszanu w wewnętrzne sprawy monasteru.²⁵

28 maja 1812 r. nastąpiła aneksja przez Rosję terenów Mołdawii, nazywanej od tego czasu oficjalnie Besarabią. 21 sierpnia 1813 r. postanowieniem Synodu Rosyjskiej Cerkwi Prawosławnej utworzono Arcybiskupstwo Kiszyniowa i Chocimia, podlegające Synodowi Rosyjskiej Cerkwi i obejmujące tereny między Prutem a Dniestrem. Monaster w Căpřiana został oddzielony od Athosu i przekazany wraz ze wszystkimi posiadłościami biskupstwu w Kiszyniowie. Przekształcono go w autonomiczną osadę mnichów, podlegającą metropolie Kiszyniowa i Chocimia. W 1813 r. ówczesny metropolita G. Bănulescu-Badoni rozpoczął prace restauracyjne w monasterze. Cerkiew p.w. *Zaśnięcia Matki Bożej*, uszkodzona na skutek trzęsienia ziemi, została wówczas gruntownie odnowiona. Zachowała dawne wezwanie, ale zmieniła styl architektoniczny. W tym czasie zniszczono zabytkowe ściany cerkwi z czasów Piotra Raresza i wzniesiono nową fasadę. Zmodyfikowano kształt cerkwi, która uzyskała typowe cechy architektury rosyjskiej. W 1820 r. na ścianach cerkwi wykonano także nowe *pisanie*, już w języku rosyjskim. W 1821 r., po śmierci metropolity Banulescu-Badoniego, wykonano także marmurowy grobowiec i pochowano go w części zwanej *gropnița* (obok południowej ściany), z inskrypcją w języku rosyjskim.

W latach 30-tych XIX w., po śmierci metropolity Badoniego, mnisi z Góry Athos rozpoczęli starania o odzyskanie monasteru. Wysyłali pisma urzędowe do cara, domagając się przestrzegania prawa, zwrotu świątyni i ponownego poddania pod zwierzchnictwo Athosu. Działania te zakończyły się sukcesem – w 1837 r. monaster wrócił do Zografu, a na jego czele stanął starzec Ilarion,²⁶ który zajął się uporządkowaniem spraw świątyni. W 1840 r. wybudował także na terenie monasteru nową cerkiew (tzw. letnią), która otrzymała wezwanie św. Jerzego. Kolejno admi-

²⁵ V. Ghimpu, *op. cit.*, s. 119.

²⁶ A. Eșanu, V. Eșanu, Stareții Mănăstirii Căpřiana, [w:] A. Eșanu, V. Eșanu, N. Fuștei, V. Pelin, I. Negrei, *op.cit.*, s. 39.

nistrowali Căprianą starcy Metody i Kosma, którzy prowadzili dalsze prace restauracyjne. Odnowiono wówczas ikonostas oraz wykonano nowy dach. Zwierzchnictwo Athosu trwało do 1873 r., kiedy to ukazem cara wszystkie posiadłości monasterów z Besarabii, przeszły pod zarząd Ministerstwa Własności Państwowej i Ministerstwa Polityki Zewnętrznej Rosji. Odtąd przychody były dzielone między Athos, monaster i rosyjski rząd. Każdy wydatek musiał być zatwierdzony przez autorytet Rosji. Mimo tego, monaster dalej się rozwijał – w 1903 r. wybudowano na jego terenie nową cerkiew zimową, która otrzymała wezwanie św. Mikołaja.²⁷

W czasie I wojny św. decyzją cara monaster przeszedł całkowicie pod zarząd Świętego Synodu z Sankt Peteresburga. W 1915 Rosja skonfiskowała całe mienie monasteru, pozbawiając Górę Athos jakiegokolwiek prawa do obiektu. Nowym starcem został wybrany mnich Jakub, z pochodzenia Rosjanin, który zarządzał nim do 1918 r. W tym czasie wywieziono do Rosji liczne obiekty kultu, włącznie z ewangeliarzem z czasów Piotra Raresza.

Po zjednoczeniu Besarabii z Rumunią w 1918 r. wszystkie obiekty religijne powróciły pod zarząd Cerkwi Rumuńskiej. Monaster przeszedł gruntowny remont. Od 1919 r. kierował nim starzec Gherontie, który zlikwidował szkody z czasów I wojny i podniósł monaster do rangi symbolu narodowego. Sprowadził nowych mnichów i podniósł reputację miejsca. W 1924 r. odbył się tu wielki kongres starców, który odbił się echem w wielu krajach prawosławnych. Mnisi monasteru znani byli także z prowadzenia wielkiej aktywności religijnej i kulturowej w społeczeństwie mołdawskim. Wówczas została także znacząco odnowiona i wzbogacona biblioteka monastyczna.

Najtrudniejsze lata dla życia religijnego Mołdawii nastąpiły wraz z nadejściem reżimu komunistycznego. W 1940 r. dobra monasterów mołdawskich zostały skonfiskowane i przeszły na własność komunistów. Po wojnie środowisko mnichów było infiltrowane, manipulowane, miały miejsce także procesy mnichów, zamykanie ich w więzieniach, wywożenie i egzekucje.

W 1943 r. monaster w Căprianą posiadał jeszcze 300 ha ziemi. Miesz-

---

²⁷ Zwana jest także cerkwią *Wniebowstąpienia Pańskiego*.

kało w nim wówczas 42 mnichów i 10 braci, którzy zmuszeni byli płacić daniny państwu.²⁸ W 1945 r. nastąpiła parcelacja majątku monasteru. W 1947 r. została skonfiskowana biblioteka i archiwa, które zaginęły bez śladu. Mnisi zostali wygnani. Całkowite zamknięcie Căprianu miało miejsce w 1962 r.²⁹ Od tego momentu monaster został przekształcony w sanatorium dla dzieci chorych na gruźlicę, a następnie wiejski klub, w którym organizowano zabawy, wesela i imprezy kulturalne. Skarby monasteru, w tym drogocenne ikony, zostały rozkradzione.

W 1989 roku, po przeszło pół wieku niszczenia go przez komunistów, monaster Căprianu został ponownie zasiedlony przez prawosławnych mnichów, którzy sukcesywnie odbudowują wszystkie budynki sakralne i gospodarcze znajdujące się na jego terenie. W tym samym roku monaster został także ponownie otwarty dla wiernych. Rozpoczęły się prace restauratorskie, w których wzięli udział nie tylko mnisi, lecz także wierni. Życie monastyczne i religijne zaczęło się tu powoli odnawiać. Obecnie w monasterze znajduje się ... mnichów, którzy pełnią w nim rozmaite *postuszenie* i zajmują się rozwojem życia religijnego.

Od początku lat 90. XX wieku monaster ten kreowany jest także pod wpływem mitologii politycznej na najważniejszy symbol odnowy narodowej i duchowej Mołdawian mieszkających na wschód od Prutu, a także symbol jedności narodu rumuńskiego. Wyrazem takiej mitologii stał się m.in. zorganizowany w 1990 r. *pierwszy żywy łańcuch rumuński*, który rozciągał się od starej fundacji Stefana Wielkiego - monasteru Vişnevăţ w Republice Mołdawii do monasteru w Putna w Rumunii, ufundowanego przez tego samego hospodara w 1476 r. W łańcuchu – trzymając się za ręce - wzięły udział tysiące Rumunów mieszkających na obu brzegach Prutu. W ostatnich latach ma miejsce także restauracja starej cerkwi p.w. *Zaśnięcia Matki Bożej*. W jej wyniku wewnątrz cerkwi z XIX wieku – także przecież zabytkowe – jest stopniowo usuwane i wyrzucające... Zastępowane jest nowym, nawiązującym do typowych cech sztuki mołdawskiej z czasów Stefana Wielkiego i Piotra Raresza. Historia tego miejsca jakby wciąż zataczała kręgi...

²⁸ 1943, decembrie 8, [w:] A.N.R.M., f. 1135, r.2, d.3034, f.3.

²⁹ Był ostatnim zamkniętym monasterem w Mołdawii. Przez cały okres komunizmu na terenie Mołdawii działał jedynie monaster o silnych wpływach rosyjskich w miejscowości Japca.